

Якібчук М. І.
Національний форум профспілок України

ДІАЛОГОВА ПОЗИЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ФОРМУВАННІ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Основними ознаками діалогової позиції у толерантності є: намір, цілеспрямованість, правила ведення співбесіди, розмови, умінні слухати співбесідника. В умовах правової держави, коли авторитарний стиль змінюється демократичним, зростає роль конструктивного діалогу не тільки в політиці та пропаганді, а й у інших сферах суспільного життя, зокрема в культурі, освіті. Невміння вести конструктивний діалог призводить до непотрібного протистояння і протидії сил, до гальмування демократичного розв'язання проблем.

Ключові слова: толерантність, діалогова позиція, освітній процес.

Актуальність дослідження ролі і значення діалогової позиції у формуванні толерантності як своєрідної духовної установки студентської молоді обумовлена потребами практики, насамперед, потребами утвердження організованого способу життя, де різноманітні народи, етноси, нації, люди різного достатку й релігійної належності, політичних переконань тощо могли б спокійно і врівноважено спілкуватись і співпрацювати одне з одним, будувати свій дім, формувати культуру, виховувати дітей, тобто жити нормальним людським життям без зіткнень і конфліктів. Забезпечення такого способу життя залежить від політичної, економічної, культурної еліти нації. А оскільки її склад формується переважно із спеціалістів з вищою освітою, подібний спосіб життя значною мірою залежить від сьогоденного студентства. Їх лідерська функція в майбутньому вже сьогодні має формуватись і визрівати на міцному фундаменті розуміння одне одного, взаємоповаги, терпимості, співпраці. Саме тому, формування толерантності як центральної опори духовного фундаменту особистості, як однієї з її головних світоглядно-культурних установок є завданням актуальним, невідкладним і практично значущим.

Слід зазначити, що проблема толерантності належить до традиційно філософсько-педагогічних. З різною мірою охоплення та глибини її торкались такі відомі теоретики, як Платон і Аристотель, Августин та Тертуліан, Дж. Локк, Вольтер, Д. Дідро, М. Монтень та Е. Роттердамський. Певною мірою вона присутня в ідеї “загального миру” І. Канта. Ще більш рельєфно ця тема прослідковується в роботах В. Дільтея, М. Хайдеггера, К. Ясперса. Певний внесок в розробку проблеми толерантності зробила і російська філософія XIX–XX ст. (М. О. Бердяєв, С. І. Булгаков, В. С. Соловйов, П. А. Флоренський, С. Л. Франк). Ці ідеї зазнали свого розвитку в таких філософських напрямках, як конструктивізм й постмодернізм.

Ряд аспектів досліджуваної проблеми розглядалися в українській філософсько-педагогічній думці Г. С. Сковородою, М. І. Пироговим, К. Д. Ушинським, І. В. Барвінським, І. Г. Верхритським, Д. С. Лепким, Ю. А. Яворським; у російській – Д. І. Писарєвим, Л. М. Толстим.

Проблема толерантності як характеристики духовного світу й характеру сучасної молоді досліджувалась також сучасними вітчизняними філософами та педагогами. У роботах таких науковців, як В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, Г. О. Балл, В. І. Бондар, О. В. Глузман, І. Д. Зверєва, Л. І. Кондрашова, В. Г. Кремень, Г. М. Лактіонова, В. С. Лутай, Л. І. Міщик, В. О. Огнев'юк, О. М. Пєхота, О. Г. Романовський, В. А. Семіченко, М. І. Сметанський, С. О. Сисоєва, М. Д. Ярмаченко, зокрема, підкреслюється суперечливість цього феномену як об'єкта педагогічного пізнання і дії, складність виховання толерантності й різноманітність засобів, що могли б бути залученими для її розв'язання.

Не зважаючи на досить представницький пласт науково-педагогічної літератури, проблему діалогової позиції в формуванні толерантності не можна вважати остаточно вичерпаною.

Актуальність діалогової позиції толерантності особистості в професійній підготовці зростає в процесі інтенсифікації міжнародних комунікацій, зокрема, завдяки Інтернету, іншим системам передачі інформації та зв'язку, які досить стрімко ввійшли у суспільне життя та стимулюють розвиток освіти та науки. Світ поступово, але все більш глибоко розуміє власний внутрішній зв'язок народів і культур, їх залежність одне від одного. Інформаційна революція створює для цього об'єктивні передумови. Й тут, як ніколи, актуалізується потреба у толерантному сприйнятті відмінностей, притаманних різним народам, сприйняття їх у власній ідентичності, налагодження плідного діалогу і співпраці. Діалогова позиція постає вагомим чинником такого розуміння, формування діалогової позиції, її ролі у формуванні толерантного способу життя є проблемою, на яку має бути спрямований навчально-виховний процес вищої школи.

Не можна не враховувати й потреби у формуванні толерантності людей діалоговими засобами, продиктованої міграційними процесами. Переміщення населення через кордон тих чи інших територій у межах однієї країни або з однієї країни в іншу із зміною назавжди чи на тривалий час постійного місця проживання сягає нині десятків, а може й сотень тисяч особистостей. Нерідко цей процес набуває характеристик, пов'язаних з стихійністю, нераціональним переселенням, неорганізованістю тощо. Стосунки між людьми в районах переселення стають вкрай суперечливими, а в ряді випадків – конфліктними. Не знаючи мови, не

розуміючи одне одного, люди можуть ввійти в ситуацію прямого зіткнення, наслідком якого є людські жертви, руйнація матеріальних цінностей, знищення духовності. Виховання толерантності, особливо, засобами мовних стратегій постає як своєрідний протектор загрози зіткнення мігрантів з корінним населенням держави, як чинник врегулювання ситуації, забезпечення врівноваженого спілкування людей в ареалах спільного проживання, налагодження між ними плідного співробітництва. Дослідження особливостей цього процесу є завданням актуальним і невідкладним.

Діалог (dialog) – двосторонній обмін інформацією (розмова, спілкування) між двома людьми, людиною та ЕОМ в вигляді питань та відповідей.

Монологічний і діалогічний тексти розрізняються між собою як з погляду структури, що лежить в основі мовленнєвої ситуації, так і з погляду закономірностей текстотворення, що в них діють (О. І. Москальська).

Відмінності в структурі мовленнєвої ситуації визначаються розподілом ролей між учасниками мовленнєвого акту. Монологічний текст – це усне чи письмове мовлення однієї особи, інший учасник мовленнєвого акту – адресат, реципієнт, або мислиться, або не відразу реагує (лінійний ланцюжок речень). Діалогічний текст репрезентує альтернативний ланцюжок, що утворюється чергуванням висловлювань двох чи декількох учасників мовлення.

В основі діалогу лежить діалогічна єдність: вираження думок та їх сприйняття, реакція на них, що знаходить відображення у структурі цього акту мовлення. Діалог складається з взаємопов'язаних реплік співрозмовників.

Діалогічне спілкування це не один якийсь вид мовленнєвої діяльності його учасників, а мовленнєвий акт (обмін інформацією), у якому говоріння і слухання – нерозривно пов'язані види мовленнєвої діяльності. Основними ознаками діалогової позиції у толерантності є: намір, цілеспрямованість, правила ведення співбесіди, розмови, умінні слухати співбесідника.

Цілеспрямованість діалогової позиції в дії – це наявна чи прихована мета мовця (слухача) (повідомлення про щось, питання, наказ, порада, обіцянка та ін.).

Для того, щоб досягнути своєї мети кожний із співрозмовників реалізує свій намір, спонукаючи партнера до певних мовленнєвих дій. Необхідною для діалогу є правила ведення розмови: а) повідомлення подається певними порціями; б) повідомлення відповідає темі розмови; в) співрозмовники роблять мовлення зрозумілим, послідовним.

Істотним для діалогу є той факт, що відповідач знає, про що йдеться, що дуже важливо. Саме знання ситуації і є тією ознакою, яка визначає граматичний лад усного діалогічного мовлення.

Все наше життя триває у процесі діалогу: вдома, на роботі, під час відпочинку, навіть із самим собою. Для того, щоб опанувати основні правила діалогової позиції як суб'єкта освітнього процесу у формуванні толерантності, необхідно засвоїти такі правила:

- доброзичливість, повага до партнера;
- ввічливість, відсутність категоричності;
- скромність у самооцінках, ненав'язливість;
- орієнтація на партнера, створення для нього психологічного комфорту;
- постійне стимулювання зацікавленості партнера до проблем діалогу;
- логічність у викладі своїх поглядів та пропозицій;
- підтримка уваги партнера, стимулювання його активності в сприйнятті;
- вибір такого стилю розмови, який був би сприятливим не тільки для ситуації спілкування, а й для сприйняття партнером;
- враховувати дистанцію в спілкуванні, систему жестикуляції і міміки тощо.
- не шкодуйте часу для того, щоб вислухати партнера;
- терпимо й шанобливо ставтесь до того, хто говорить;
- не перебивайте партнера, вислухайте його до кінця;
- дайте партнерові виявити себе в спілкуванні, стимулюйте його активність;
- використовуйте мовні, жестові, мімічні засоби емоційно-психологічної підтримки того, хто говорить.

Дотримання запропонованих правил сприятиме розвитку толерантності в освітньому процесі і надасть можливості формування сучасного толерантного фахівця з вищою освітою.

В умовах правової держави, коли авторитарний стиль змінюється демократичним, зростає роль конструктивного діалогу не тільки в політиці та пропаганді, а й у інших сферах суспільного життя, зокрема в культурі, освіті. Невміння вести конструктивний діалог призводить до непотрібного протистояння і протидії сил, до гальмування демократичного розв'язання проблем.

Діалог як вид красномовства є дуже давнім. Великим майстром діалогічного ораторства був Сократ. У грецькій риториці мистецтво вести суперечку, полеміку називалось еристикою. Еристика є складнішим видом,

ніж монологічне красномовство. Оскільки, як правило, учасникам діалогів і полілогів притаманні різні погляди, суперечливі думки й емоції, а це потребує неабиякої уваги співбесідників, підготовки, відповідного настрою, переконливих доказів, тактовності тощо.

У діалозі-полілозі може бути зіткнення учасників різних ідеологій, різних способів міркування, соціальних ролей, неоднакового життєвого досвіду, діаметрально протилежних душевних станів, різної міри вихованості, а в результаті все-таки треба дійти згоди і знайти прийнятне розв'язання проблеми. Тому оратори і педагоги, для яких також головною формою роботи з вихованцями є діалог-полілог, мають враховувати всі аспекти підготовки діалогу: мовний, логічний, психологічний, педагогічний, аксіологічний (оцінний), політологічний і соціологічний.

Підсумком нашої статті може бути, те що діалогічна позиція формування толерантності особистості у професійні підготовці здійснюється Піалогічне (полілогічне) красномовство формується не одним промовцем, а двома або кількома. У випадку освіти це викладач і студент, обов'язковим є залучення студента до вислову своєї думки і задача викладача навчити студента логічно і обґрунтовано висловлювати свою професійну точку зору.

Основні види такого красномовства: бесіда, дискусія, суперечка, диспут, нарада, прес-конференція, інтерв'ю, ділова гра, вечір запитань і відповідей, вікторина, "круглий стіл" тощо. В умовах правової держави, коли авторитарний стиль змінюється демократичним, зростає роль конструктивного діалогу не тільки в політиці та пропаганді, а й у інших сферах суспільного життя, зокрема в культурі, освіті. Невміння вести конструктивний діалог призводить до непотрібного протистояння і протидії сил, до гальмування демократичного розв'язання проблем.

Використана література :

1. Глазкова І. Я. Підготовка майбутнього вчителя до організації навчального процесу в професійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Глазкова Ірина Яківна. – Харків, 2003. – 273 с.
2. Москальская О. И. Грамматика текста / О. И. Москальская. – М., 1981. – 180 с.
3. Чмут Т. К. Культура спілкування : навч. посіб. / Т. К. Чмут. – Хмельницький, 1996. – 210 с.

Якибчук М. И. Диалоговая позиция как субъект образовательного процесса в формировании толерантности

Основными признаками диалоговой позиции в толерантности есть: намерение, целеустремленность, правила ведения беседы, разговора, умение слушать собеседника. В условиях правового государства, когда авторитарный стиль сменяется демократическим, возрастает роль конструктивного диалога не только в политике и пропаганде, но и в других сферах общественной жизни, например в культуре и образовании. Неумение вести конструктивный диалог приводит к ненужному противостоянию и противодействию сил, до

торможения демократического решения проблем.

Ключевые слова: толерантность, диалоговая позиция, образовательный процесс.

УАКІВСНУК М. І. Dialogue position as the subject of educational process in tolerance formation

The basic signs of a dialogue position in tolerance is: intention, purposefulness, rules of conducting conversation, розмова, ability to listen to the interlocutor. In the conditions of a lawful state, a cord authoritative style is replaced democratic, возростаем a role of meaningful dialogue not only in the politician and пропозанде, but also in other spheres of a public life, for example in culture and formation. The inability to conduct constructive діалог makes to unnecessary opposition and протиповодейству forces, before braking of the democratic decision of problems.

Keywords: tolerance, dialogue позиция, educational process.

**Ярчук Г.
ИГГУ, г. Измаил**

МОТИВАЦИЯ СПОРТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье раскрывается мотивация спортивной деятельности. Что такое мотив и какую роль выполняет в жизни спортсмена.

Ключевые слова: мотивация, спортивная деятельность, цель, мотив, механизм, спортсмен.

Мотив – побуждение к определенной активности, к удовлетворению потребности определенным способом. Если потребность является источником активности, то мотивы придают этой активности определенное направление и удерживают человека в рамках данного пути. Мотивы позволяют понять, почему именно ставятся те или иные цели, развивается неугасимое стремление к их достижению. Для спортивной деятельности характерно большое разнообразие мотивов. Это вполне объяснимо физическими и психическими напряжениями, и человек должен знать, во имя чего он напрягается.

В последние годы отмечается ухудшение здоровья детей и подростков. Стремительно выросло число хронических и социально значимых болезней, высок уровень инвалидности и смертности. Если говорить конкретно, то за последние пять лет общая заболеваемость детей до 15-летнего возраста увеличилась на 22%. У каждого ребенка выявляется в среднем по два заболевания. Частота заболеваний среди подростков выросла на 24%, и у каждого из них доктора находят уже по 3-4 болезни.

Врачи и педагоги отмечают снижение двигательной активности ребят. Это выявлено у 80% школьников.